

درامدهای عمومی (منابع مالی دولت)

درآمدهای عمومی که قوانین بودجه کل کشور سال‌های اخیر تحت عنوان منابع بودجه درج می‌شود همانند هزینه‌های عمومی تحت تاثیر تغییر و تحول ماهیت دولت و وظایف آن همواره در حال توسعه و تغییر و تحول قرار دارد.

انواع درآمدهای عمومی:

به دودسته کلی:
درآمدهای مالیاتی
و درآمدهای غیر مالیاتی
تقسیم میشوند

بنداول_درآمدهای غیر مالیاتی

الف) درآمد حاصل از مالکیت، دارایی ها و خدمات دولتی (درآمد

خالصه): خالصه در قدیم به املاک مزروعی دولت اطلاق میشد بعدا به کلیه املاک و دارایی های اختصاصی دولت تسری پیدا کرد و تا قبل از قرن نوزدهم درآمد حاصل از آنها مهمترین درآمد عمومی محسوب میشد.

دو هدف اصلی از این مالکیت ها و دارایی ها کسب سود و درآمد برای تامین هزینه های عمومی است

این نوع درآمدها انواعی دارد و شامل درآمتهای حاصل از مالکیت، دارایی ها، و خدمات دولتی (یا درآمد خالصه)، درآمتهای استقراضی و درآمدهای پولی است.

در اثر افزایش مداخلات دولتی در امور اجتماعی و اقتصادی در قرن بیستم نوع و تعداد دارایی های دولت نیز متحول گشت و افزایش یافت و دولت ها دارایی های گوناگونی از قبیل معادن و کارخانجات شرکت های تولیدی و تجاری را به مالکیت خود درآوردند که ببه فعالیت های تصدی گرایانه یا انتفاعی دولت مربوط میشوند

از درآمد خالصه دو مفهوم برداشت میشود:

و دیگری مفهوم عام که عبارتست از مجموع درآمدهایی که در حدود فعالیت اقتصادی دولت به صورت اقتصاد عمومی تحصیل میشود.

یکی مفهوم خاص که به درآمدهای مربوط به اجاره املاک و مستغلات دولت، فروش چوب جنگل، حق امتیاز استخراج معادن و... گفته میشود.

بر این اساس درآمدهای حاصل از استخراج، بهره برداری از معادن نفت و گاز و اموال عمومی مثل جنگلها و منابع طبیعی، خدمات اداری، اخذ هرگونه وجه از مردم در قالبی غیر از مالیات و عوارض از قبیل حق پروانه، جرائم و... را تحت عنوان درآمد خالصه ای به مفهوم عام قرار میدهند.

بنابراین درآمد کارخانجات دولتی، راه آهن دولتی دخانیات و عملیات حاصل از عملیات مالی دولت به درآمد های خالصه ای تعبیر میشود

ب) درآمدهای استقراری:

وجوهی است که دولت از مردم یا منابع خارجی قرض میکند. گرچه باعث افزایش درآمد میشود اما موقتی و غیر واقعی است. زیرا دولت مجبور به پرداخت اصل و فرع قروض در آینده است.

به دو صورت داخلی و خارجی صورت میگیرد:

داخلی: نوعی اخذ وام از مردم است از طریق اوراق قرضه عمومی یا همان اوراق مشارکت فعلی انجام میشود.

امروزه دولت ها برای اهداف دیگری مانند مهار نقدینگی و تورم از آن استفاده میکنند. ویکی از ابزارهای مالی محسوب میشود و برخلاف گذشته ناپسند نیست.

خارجی: به صورت مستقیم از طریق اخذ وام از دولت ها یا بانک های خارجی یا سازمان ها و موسسات اعتباری بین المللی صورت میگیرد یا به صورت غیر مستقیم از طریق فروش اوراق قرضه بین المللی در بازارهای مالی بین المللی انجام میپذیرد.

دلایل و اهداف استقراض

۱- تامین کسری بودجه، با توجه به نوسانات درآمدهای عمومی مانند مالیات ها دولت ها به قرضه های کوتاه مدت مثل انتشار اسناد خزانه متوسل میشوند. و ضمن رفع احتیاج فوری به درآمد، اصل و فرع وام ماخوذه را در زمان افزایش درآمدهای مالیاتی پرداخت میکنند

از سوی دیگر در مواقعی مثل جنگ، و بحران اقتصادی که ممکن است دولت با کسری بودجه مواجه می شود برای جبران آن به استقراض روی می آورد.

۲_ سرشکن کردن هزینه های عمومی مربوط به برنامه توسعه و آبادانی کشور در اجرای طرح های عمرانی زیر بنایی بزرگ.

به موجب اصل هشتاد قانون اساسی گرفتن و دادن مال یا کمک های بدون عوض داخلی و خارجی از طرف دولت باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد.

۳_ دلیل بعدی به ویژه درباره استقراض داخلی، مهار نقدینگی بخش خصوصی و در نتیجه مهار تورم است، زیرا افزایش نقدینگی در کشور و هدایت آن به سمت سرمایه گذاری های مولد و ایجاد اشتغال را نیز نباید از نظر دور داشت.

ج) درآمدهای پولی:

استفاده از ابزارهای پولی مانند نشر اسکناس برای کسب درآمد و تامین هزینه های عمومی است که همانند درآمد های استقراری درآمد به معنای واقعی نیست بلکه عمدتاً جهت تامین کسری بودجه مورد استفاده قرار میگیرد.

۲) اخذ وام یا اعتبار از نظام بانکی بویژه بانک مرکزی که در واقع نوعی استقراض محسوب میشود. به این صورت که بانک ها اقدام به گشایش اعتبار برای تامین نیاز های مالی سازمانهای دولتی میکنند و معمولاً دولت در اعتبارات بلند مدت متعهد به بازپرداخت آنها در آینده میشود.

به دو روش صورت میگیرد
۱) رجوع به بانک مرکزی از طریق دولت و انتشار اسکناس جدید که باید دارای پشتوانه اقتصادی باشد. در غیر این صورت منجر به تورم میشود. به عبارت دیگر در صورتی که حجم پول از ظرفیت پولی جامعه بیشتر باد میتوان آنرا نوعی مالیات دانست.

بند دوم_درآمدهای مالیاتی

درآمدهای مالیاتی را میتوان به معنای اخص و درآمد شبه مالیاتی یعنی عوارض دانست.

تعریف مالیات: مالیات مبلغی است که دولت به موجب قانون به اجبار و بلاعوض از اشخاص حقیقی و حقوقی بر حسب توانایی پرداخت آنها به منظور تامین هزینه های عمومی و اجرای سیاست های مالی دریافت میکنند.

عوارض: نوعی درآمد شبه مالیاتی است و در ردیف درآمدهای مالیاتی قرار میگیرد عوارض مبلغی است که دولت با سازمان های اداری محلی یا موسسات عمومی به اجبار در قبال خدمت عمومی و بدون تناسب با قیمت آن از استفاده کنندگان وصول میکند

منابع مالی دولت در بودجه سالانه کل کشور

۱-درآمدهای عمومی

۲_واگذاری دارایی های سرمایه ای

۳_واگذاری دارایی های مالی

۴_درآمدهای اختصاصی

۱_درآمدهای عمومی

مهمترین بخش منابع بودجه بوده که موجب قانون از اشخاص حقیقی و حقوقی وصول و مستقیماً به خزانه دولت واریز میشود در واقع درآمد به معنای واقعی میباشد. ترکیب این نوع درآمدها به شرح زیر است:

الف) درآمدهای مالیاتی:

در کشور های توسعه یافته به عنوان منبع اصلی یاد میشود اما در ایران به علت اتکای بودجه ی عمومی به درآمد نفت در درجه درم اهمیت قرار گرفته.

بالا بودن نسبت کل درآمد های مالیاتی به تولید ناخالص داخلی نشان دهنده ی کارایی نظام مالیاتی است. میزان مالیات در ایران آنقدر ناچیز است که حتی نمیتواند هزینه های مصرفی دولت را تامین کند.

بند الف ماده ۲ قانون برنامه پنجم توسعه به منظور برقراری انضباط مالی و بودجه ای در طی سال های بودجه ، دولت را موظف کرده بود سهم اعتبارات هزینه ای تامین شده از محل درآمدهای غیر نفتی را به گونه ای افزایش دهد تا اعتبارات هزینه ای دولت به طور کامل از طریق درآمد های مالیاتی و سایر درآمدهای غیر نفتی تامین شود.

ب) دریافت کمک های اجتماعی:

شامل حق بیمه های تامین اجتماعی سهم کارفرما و بیمه شده است که به سازمان تامین اجتماعی تعلق دارد. با توجه به اینکه سازمان مذکور به موجب قانون فهرست موسسات و نهادهای عمومی غیر دولتی مصوب ۱۳۷۳ در شمار این نوع سازمان قرار گرفته لذا درآمد این سازمان در قانون بودجه سالانه کل کشور لحاظ نمیشود.

ج) درآمد حاصل از مالکیت دولت

این نوع درآمد شامل حق بهره برداری از دارایی های تولید نشده با منشا طبیعی مثل زمین است که درآمد از دارایی هم میگویند و درآمد حاصل از اجاره یا واگذاری دارایی های تولید شده مثل ساختمان است.

بهره مالکانه، حق الارض، سود و کارمزد سرمایه گذاری های دولت، سود سهام و حق بهره برداری اجزای اصلی درآمد از دارایی را تشکیل میدهد.

درآمد حاصل از اجاره نیز شامل این نوع درآمد است که ناشی از اجاره یا واگذاری دارایی های تولید شده است.

د) درآمد حاصل از فروش کالا و خدمات

منظور از این نوع درآمد درآمدهای حاصل از فروش کالاهای تولید شده دستگاه‌های اجرایی به غیر از شرکت‌های دولتی و همچنین درآمد حاصل از عرضه خدماتی مانند خدمات قضایی، ثبتی، آموزشی و... که توسط دستگاه‌های مذکور ارائه می‌شود.

این موضوع شامل فروش کالاها و خدمات شرکت‌های دولتی نمی‌باشد و انجام آن توسط سایر دستگاه‌های اجرایی که وظایف آنها جنبه حاکمیتی دارد خلاف قاعده و استثنا است.

ه) دریافت کمک های بلاعوض

انتقالات اختیاری است که واحد های دولتی از یکدیگر و یا دولت های خارجی و سازمان های بین المللی دریافت میکنند و به دو صورت جاری و سرمایه ای است.

کمک هایی که سازمان های بین المللی یا کشورهای دنیا به جمعیت هلال احمر میکنند چون به موجب قانون فهرست نهادهای عمومی غیر دولتی سازمان مذکور موسسه ی عمومی غیر دولتی محسوب میشوند در بودجه آن دستگاه به عنوان درآمد اختصاصی منظور میشود

و) درامد های جرایم و خسارات

این درامدها انتقال های جاری ناشی از نقض قوانین و مقررات کیفری و شبه کیفری است .

مثل مجازات های نقدی ناشی از جرم های کیفری مندرج در قوانین جزایی ، جرایم راهنمایی و رانندگی و مانند این ها است .

ز) درامد های متفرقه

درامد های پراکنده و ناپایداری است که میتواند شامل فروش کالا های مستعمل و هدایای داوطلبانهی مردم و موسسات غیر دولتی باشد

۲_ واگذاری دارای سرمایه ای

الف) درآمد حاصل از صادرات و فروش نفت خام و گاز: این بخش رقم عمده ی منابع عمومی کشور را تشکیل میدهد که بیان وابستگی بودجهی دولت به این نوع منبع است .

ب) درآمد حاصل از فروش اموال منقول و غیر منقول : این نوع درآمد شامل فروش و واگذاری اراضی و تاسیسات دولتی فرسوده و فروش ماشین الات و تجهیزات است .

۳_ واگذاری دارایی های مالی

این منبع همان درآمد های استقراری و پولی است و درآمد واقعی محسوب نمی شود
واگذاری دارایی های مالی در قانون بودجه به شرح زیر است :

الف) فروش اوراق مشارکت

ب) استفاده از تسهیلات خارجی: مانند وام های اعطایی بانک جهانی و بانک
توسعه اسلامی

ج) استفاده از موجودی حساب ذخیره ارزی: این حساب مازاد ارزی درآمد های
صادرات نفت خام به آن واریز میشود

د) دریافت اصل و فرع وام های داخلی و خارجی دولت

ه) وصولی از محل واگذاری سهام شرکت های دولتی

و) برگشتی از پرداخت های سال های گذشته: منظور مازاد اعتباراتیست که در
بودجهی کل کشور سال های قبل پیش بینی شده و به هزینه نرسیده .